УДК 81’1

С. Л. Попов

ПРО НЕЗІСТАВНІСТЬ АНАЛІТИЗМУ ДВОХ РІЗНОВИДІВ АНАЛІТИЧНИХ МОВ: СУЧАСНОГО І ПЕРВІСНОГО

Статтю присвячено перевірці логічності пропозиції вважати китайську мову, як і інші ізолятивні мови, такою ж аналітичною, як мови англійська, французька та інші здебільшого західноєвропейські мови, а також перевірці коректності тези про стрімке структурне наближення англійської мови до мов ізолятивних. У статті доводиться, що китайська мова не може бути визнана аналітичною у тому ж сенсі, що мови англійська, французька та інші здебільшого західноєвропейські мови, оскільки ці мови мають аналітизм сучасний, до якого ці мови прийшли в результаті спрощення притаманного їм раніше синтетизму, натомість китайська мова, як і інші ізолятивні мови, має аналітизм первісний, який шлях до сучасного аналітизму не проходив.

Ключові слова: *аналітизм, синтетизм, переклад, запозичення, мовні рівні та категорії, мова і мислення, когнітивно-еволюційна теорія мови.*

Popov, S. On the Incommensurable Gap Between the Analyticities of Two Types of Analytic Languages: Modern and Primary. *The article is dedicated to assessing the logical validity of the proposition to consider Chinese, along with other isolating languages, as analytical as English, French, and other mainly Western European languages, and to assessing the correctness of the argument that English is rapidly approaching isolating languages structurally. The aforementioned assessments are conducted based on the material from Chinese, English (and partially French), and constitute a comparison between different strata of these languages and certain categories inherent to those strata.*

Utilising a step-by-step comparison of the strata and categories specified above, the article proves that Chinese cannot be recognised as analytical in the sense of English, French and other mainly Western European languages, since these languages are characterised by modern analyticity, which they arrived at following the simplification of synthetism formerly inherent to them. In contrast, Chinese, as well as other isolating languages, is characterised by primary analyticity, which has not gone through the steps towards modern analyticity. The division of analyticity into these two subcategories also disproves the fairly common belief about the degradation of Chinese and Tibetan languages away from analyticity and towards synthetism. The article also disproves the validity of the notion that English is approaching an isolating language, using a strata-by-strata comparison that has empirically demonstrated rather significant differences at each of these levels between English, as a nominative-accusative language, and Chinese, as an isolating language.

CC BY NC

https://doi.org/10.34142/23127546.2026.64.04

The article pays special attention to such an important distinction between English and Chinese as the non-perception on the part of Chinese speakers of such well-known logical contradictions as using the words denoting genus and species, as well as partially overlapping concepts as coordinated constituents. Such logical mistakes, which have been well-covered in textbooks on logic, practical stylistics, and literary editing nearly all around the world (except China), and which, according to the cognitive-evolutionary theory of language, indicate the lack of alternative perception among Chinese speakers and subsequently the lack of absolute logic and abstractness of thinking, are within the syntactic norm of the modern Chinese, which significantly weakens the position of Chinese when compared to English.

Keywords: *analyticity, synthetism, translation, borrowing, linguistic strata and categories, language and thinking, cognitive-evolutionary theory of language.*

Вступ

Як добре відомо, у європейській лінгвістичній традиції прийнято ділити мови номінативного ладу на синтетичні й аналітичні. Але в останні десятиліття деякі мовознавці наполягають на тому, що за принципом синтетизму-аналітизму варто розглядати не лише індоєвропейські мови, як це завжди робиться, а всі мови світу. Так, відомий український мовознавець, автор двох ґрунтовних підручників, зі вступу до мовознавства й із загального мовознавства, М. П. Кочерган у першому з них зауважує, що «на синтетичні й аналітичні мови поділяють тільки флективні індоєвропейські мови, тоді як на такі типи можна поділити всі мови світу, і тоді до аналітичних мов будуть віднесені не тільки такі індоєвропейські мови, як французька, англійська, а й неіндоєвропейська китайська мова» (Кочерган, 2001: 329), а у другому з цих підручників, напевно спираючись на переконання, отримане в першому, про те, що китайська та тибетська мови є такими ж аналітичними, як мови англійська та французька, пише, що «історії відомий і зворотний розвиток мов – від аналітизму до синтетизму (наприклад, такі тенденції помічені в китайській і тибетській мовах») (Кочерган, 2010: 352). Тут незрозуміло, чому поруч з китайською мовою наведена мова тибетська, яка є не ізолятивною, а ергативною з розповсюдженою в її морфології аглютинацією та із складовим письмом, тобто ергативна тібетська мова не може бути визнана аналітичною, бо здавна є цілком синтетичною, а на шкалі контенсивної типології мов вона просунута суттєво далі мови китайської, бо до номінативного ладу їй залишається лише один

контенсивний крок. Але якщо визнати, що тибетська мова і далі рухається в бік синтетизму, то, беззаперечно, незрівнянно швидше та продуктивніше за китайську, бо здавна носії тибетської мови відчувають вплив синтетичних мов індійської групи індоєвропейської мовної сім'ї, який отримали разом із буддизмом. Ба більше, у сучасних підручниках та інших джерелах нерідко можна прочитати, що англійська мова стрімко набуває структурних рис ізолятивної мови. Тобто, як можна переконатися, деякі мовознавці термінологічно не лише наближають ізолятивні мови до справжніх аналітичних, а й наближають справжні аналітичні мови до мов ізолюючих.

Метою цієї статті є перевірка логічності пропозиції вважати китайську мову, як і інші ізолятивні мови, такою ж аналітичною, як мови англійська, французька та інші здебільшого західноєвропейські мови, а також перевірка коректності тези про стрімке структурне наближення англійської мови до мов ізолятивних. Реалізація цієї мети здійснюється шляхом вирішення двох **завдань**: порівняння постульованих як однаково аналітичних номінативної англійської (та почасти французької) мови й ізолятивної китайської мови на всіх їх рівнях та порівняння англійської і китайської мов у сенсі кореляції мови і мислення.

Методи дослідження

У дослідженні застосовано зіставний та описовий методи. Зіставний метод застосовується для з'ясування відношень контрасту на всіх рівнях досліджуваних у статті неспоріднених мов. Описовий метод застосовується для планомірної інвентаризації та пояснення особливостей будови і функціонування досліджуваних у статті мов в їх сучасному стані.

Виклад основного матеріалу

Здійснімо ці перевірки на матеріалі насамперед китайської й англійської (а також почасти французької) мов. Почнімо із зіставлення мовних рівнів і певних притаманних цим рівням категорій.

Китайська мова майже не має морфологічного й, відповідно, проміжного словотвірного рівнів. Вельми нечисленні випадки словотвірних моделей у давньокитайській мові, про які часто згадують у літературі та які в сучасній китайській мові відсутні, можна розглядати

як невдалу підсвідому спробу їх створити, яка навряд чи заслуговує на кваліфікацію давньокитайської мови як синтетичної, і саме із такого надуманого давньокитайського синтетизму, як можна зрозуміти, і виходить М. П. Кочерган у другій з нього цитаті, наведеній вище. Ба більше, у китайській мові від самого її початку не розрізняються дієслово і прикметник, які разом являють синтаксично двозначну частину мови «предикатив», що може виконувати як атрибутивну, так і предикативну функцію залежно від частки та порядку слів. Чи наближається англійська мова до китайської в такому явищі, як відсутність морфології та словотвору? Щодо словотвору – точно ні, а щодо морфології розглянемо нижче. Але чи наближається англійська мова до китайської у такому морфологічному явищі, як нерозрізнення дієслова і прикметника? Існує певна кількість англійських прикметників, які формально збігаються з дієсловами та відповідно розрізняються лише контекстуально, але інших англійських прикметників, які не збігаються з дієсловами й утворюються за допомогою суфіксів і префіксів, набагато більше, що й зумовлює незіставність такої характеристики у цих двох мовах.

Англійська мова морфологію та словотвір має: словотвірний рівень має у нормальній стадії розвитку (щоправда, у кількості афіксів він українському словотвору поступається, але постає логічне запитання щодо доцільності в нашій мові такої кількості абсолютно синонімічних афіксів), а морфологічний рівень англійської мови, в минулому достатньо розвинутий, був її носіями суттєво спрощений.

За переконанням Отто Єсперсена, з яким важко не погодитись, це спрощення було цілком логічним. Як добре відомо, Єсперсен захоплювався аналітичністю англійської мови, вважав, що вона еволюціонувала від синтетичної давньоанглійської до сучасної аналітичної, де граматичні відношення виражаються переважно порядком слів і допоміжними дієсловами, а не флексіями. Зміни в англійській мові Єсперсен сприймав як доказ її руху до більших простоти, логічності та ефективності, що суперечило переконанням консервативних лінгвістів того часу, які ці зміни засуджували (докладніше про це див. Jespersen, 1909–1949). Наприклад, суттєву втрату відмінювання іменників (із трьох відмінків, що залишились, а саме номінатива, акузатива та генітива, лише останній має формальне вираження) із заміною функцій відмінків аналітичними засобами,

повну втрату відмінювання прикметників, із відмінюванням у формах числа включно, варто слідом за Єсперсеном визнати спрощенням прогресивним, бо воно значною мірою позбавило англійську морфологію надлишковості: певна заміна функцій відмінків аналітичними засобами привела до економії на звуковому (і, відповідно, літерному) рівні іменників, а повна втрата відмінювання прикметників позбавила їх семантичної надлишковості вираження відмінка та числа у той час, коли іменники, які вони атрибутивно характеризують, вже мають таке синтетичне (формальне) або аналітичне вираження. Тут достатньо звернути увагу й на те, що створення в українській мові аналогів таких прийменників, як англійські *to* і *by* або французькі *à* і *par*, дозволило б позбавити українську морфологію відповідно давального й орудного відмінків, що призвело б до економії на кшталт англійської. Захисники українських відмінків тут можуть переконатися в тому, що відмінки не завжди рятують нашу мову від двосенсовості у таких прикладах, як *Загін знищує конвой* (де через омоформію називного і знахідного відмінків незрозуміло, хто кого знищує, що, до речі, руйнує категоризм відомого переконання Едварда Сепіра в тому, що не існує таких мов, які могли б ухилитися від позначення того, хто кого вбиває) або *відповідь Клавдії Лідії* (де через омоформію родового і давального відмінків незрозуміло, хто кому відповідає). А такий відмінок, як генітив, що активно представлений в українській морфології та як дуже частотний залишився в англійській морфології, не рятує від двосенсовості «агенс чи пацієнс?» іменник в обох цих морфологіях у випадках, коли він у формі цього відмінка сполучається з іменником віддієслівним: *вбивство професора*, *professor`s murder* – це професора вбили чи він сам когось убив?

Якщо англійська морфологія й наближається до китайської, то лише у відмінках, при цьому зберігаючи три (і відсутні жодні ознаки майбутнього зникнення цих відмінків), за повної відсутності відмінків у мові китайській. Називати таке наближення стрімким – навряд чи коректно.

Відтак варто розглянути дієвідмінювання у трьох мовах у теперішньому часі:

*Я любл**ю** Ти люб**иш** Він люб**ить** Ми люб**имо** Ви люб**ите** Вони любл**ять***
*J'aim**e** Tu aim**es** Il aim**e** Nous aim**ons**, Vous aim**ez** Ils aim**ent***
*I love You love He love**s** We love You love They love*

В українській морфології значення особи надлишково дублюється і графічно, і фонетично особовим займенником і дієслівною флексією (в усіх шести випадках).

У французькій морфології значення особи надлишково дублюється і графічно, і фонетично особовим займенником і дієслівною флексією лише у першій і другій особах множини. В усіх інших випадках (чотирьох з шести) значення особи надлишково дублюється лише графічно (у першій і третій особах однини – однаково).

В англійській морфології значення особи надлишково дублюється і графічно, і фонетично особовим займенником і дієслівною флексією лише у третій особі однини (тут флексія не підкорилася загальній тенденції, вочевидь, тому, що ця граматична форма є вельми частотна). В усіх інших випадках (п'яти з шести) значення особи в займенника дієслівною флексією ані графічно, ані фонетично не дублюється.

За цими прикладами добре зрозуміло, що саме англійське дієвідмінювання виглядає найбільш логічним у сенсі позбавлення надлишковості, другим за такою логічністю виглядає дієвідмінювання французьке, третє місце (серед трьох порівняних) тут посідає дієвідмінювання українське.

Ці приклади демонструють шлях, який – під підсвідомим керівництвом своїх носіїв – англійська мова пройшла на шляху до такої аналітичності. І тут напрошується порівняння із китайською мовою, яка під підсвідомим керівництвом вже своїх носіїв не лише не пройшла такий самий шлях, а й навіть не отримала морфологічний рівень (образно кажучи, до морфології, незважаючи на певні давньокитайські спроби, просто не доросла, як і всі інші ізолятивні мови). Із цього випливає, що англійська мова прийшла до аналітизму через синтетизм унаслідок логічного спрощення, а китайська мова не еволюціонувала навіть до рівня синтетизму.

Ще один важливий морфологічний момент порівняння – дієслівні часи. Їхня ретельно розвинута в англійській морфології система є результатом еволюції від дієслівних видів, що певною мірою збереглися в мовах слов'янських, до сучасних, розгалужених часів, які дозволяють граматично, тобто узагальнено, позначати будь-які точки й періоди часу (французька морфологія має навіть такі дієслівні часи, як найближче майбутнє: Future Proche – і найближче минуле: Passé Immédiat). Такі розгалужені граматичні можливості у китайської

мови відсутні, а майбутній час у ній утворюється архаїчно: дієсловом із значенням «хотіти». Було б занадто самовпевнено вважати, що носії англійської (або французької) мови спростять її настільки, що позбавлять вельми зручної системи дієслівних часів (спрощення спрощенням, але відмовитися від такої системи точного вираження часу було б необачно). Чи наближається англійська (або французька) мова до китайської у такому морфологічному явищі, як дієслівні часи? – запитання риторичне.

Множина китайських іменників, тобто ще одне морфологічне явище, утворюється в основному (винятком є суфікс множини *-men* для істот і в особових займенників) редуплікацією (лексичним повтором), яка в європейській лінгвокультурній традиції вважається чимось дитячим. Чи наближається англійська (або французька) мова до китайської у такому морфологічному явищі, як множина іменників? – запитання риторичне.

На рівні синтаксису і англійська, і китайська мови мають закріплений порядок слів. В обох мовах це міра вимушена: за майже повної в англійській мові і абсолютно повної у китайській мові відсутності відмінків без сталого порядку слів неможливо було б розрізняти суб'єкт і об'єкт дії. Але, як ми підкреслили вище, англійська мова до такого порядку прийшла, позбавляючись відмінків і загалом синтетизму, а китайська із таким порядком існувала початково, бо до відмінків, до синтетизму не еволюціонувала. Розвиток у напрямку синтетизму в сучасній китайській мові під сучасну пору, можливо, лише намічається (точніше висловитись неможливо, бо він у цій мові в давнину теж намічався, але не відбувся). Усе це не може означати, що англійська мова наближається у своєму синтаксисі до (можливо, еволюціонуючої в бік синтетизму) мови китайської (а рух у бік синтетизму для англійської мови взагалі означав би її деградацію).

Ми розуміємо, що фонетика, графіка та лексика не є тими мовними царинами, у яких проявляються чи не проявляються ознаки аналітизму (деякі мовознавці схильні поверхнево вважати музичний наголос проявом синтетизму, не сприймаючи той факт, що цей наголос є архаїчним, найдавнішим, найпершим в історії мов наголосом, а синтетизм – це не та якість, з якою мови народжуються), але саме у цих царинах або у зв'язку з їхніми елементами функціонують утворюючі аналітизм засоби: допоміжні дієслова, прийменники, сполучники,

частки, порядок слів. Без фонетичних, графічних і лексичних характеристик аналітичні засоби не існують. Тому далі ми розглядаємо зіставлення англійської і китайської мов саме у цих трьох царинах.

На фонетичному рівні англійська мова має динамічний, тобто найсучасніший, наголос, розгалужену систему голосних і протиставлених за ознаками глухості – дзвінкості приголосних, а китайська фонетика не має такого протиставлення, вона має архаїчне протиставлення зімкнених і аспіраторних приголосних, внаслідок чого китайці на слух не можуть розрізняти українські слова *Папа (Римський)* і *баба*, а також китайська фонетика досі має архаїчний, музичний (тональний), наголос. Суттєвою особливістю китайської фонетики є до сьогодні поширена односкладовість слів (за майже повної відсутності морфем це не дивно), що призводить до тотожності слова і складу. Тобто китайська фонетика майже не має підстав у чомусь зрівнятися в розвитку з англійською. «Майже» тому, що англійська фонетика ще зберігає такий рудимент, як аспіраторність певних приголосних, але протиставлені ці приголосні дзвінким неаспіраторним, що в китайській фонетиці неможливо (тут варто пригадати, що у праіндоєвропейській мові існували і дзвінкі аспіраторні, важку, вельми енерговитратну вимову яких сьогодні складно уявити). Чи наближається англійська мова до китайської у своїх фонетичних характеристиках? – запитання риторичне.

У графіці відмінності між двома мовами найсуттєвіші. Англійська мова, як і майже всі інші мови світу, окрім китайської, користується сучасним, літерним, у тому числі складовим, письмом, що дає можливість записати будь-яке нове слово, у тому числі іноземне, яке сприймається просто на слух. Виняток – користування певною кількістю китайських за походженням ієрогліфів сучасними японцями, але паралельно з вираженням значень цих ієрогліфів створеними їхніми предками складовими канами: хіраганою і катаканою. Як відомо, свого часу носії корейської та в'єтнамської мов, писемності яких теж починалися із запозиченої ними китайської ієрогліфіки, від неї, як незручної, відмовились. Китайське письмо – досі ієрогліфічне, що зумовлює велику проблему із створенням нових слів (і це доречно розглянути під час порівняння двох мов на лексичному рівні). Чи наближається англійська мова до китайської в розвитку графіки? – запитання риторичне.

За зіставлення двох мов на лексичному рівні перше, що впадає в око, це кількість слів: більше 300 тисяч слів в англійській мові і (за дуже оптимістичними оцінками) близько 60 тисяч слів у китайській мові (існує державна вимога для містян знати не менше двох тисяч слів-ієрогліфів, для селян – не менше півтори). Ясно, що чим більше в мові слів, тим більше відтінків значень мова може передати й, відповідно, тим точнішим є висловлення думок. Велика кількість синонімів в англійській мові незіставна із частотною їхньою відсутністю в мові китайській (з власного досвіду: коли китайські студенти, що вивчають англійську мову, чують від викладача про англійські синонімійні ряди, вони розгублено визнають, що таким рядам у китайській мові відповідає лише по одному слову). Єдиний відомий нам синонімійний ряд у китайській мові, яким китайці дуже пишаються, це синоніми зі значенням «смажити», із суттєвими семантичними відмінностями (що не дивно, якщо пам'ятати, що їжа – без перебільшення головний «концепт» китайської культури).

Саме на лексичному рівні китайської мови виявляється велика проблема, що є наслідком ієрогліфічності писемності цієї мови. Ієрогліфічність писемності не дозволяє створювати для нових значень нові слова, не дозволяє запозичувати їх в готовому письмовому вигляді, який можна було б передати власними літерами, якби вони в мовній графіці існували. Тому поширеною практикою є штучне, лише за певною співзвучністю, додавання нових значень до ієрогліфів, які вже мають інші значення, що з новим семантично жодним чином не корелюють. Внаслідок таких дій шаленими темпами зростає лексична омонімія, через що зрозуміти значення окремих ієрогліфів стає можливим лише в контексті.

Усі ці лексичні проблеми китайської мови жодним чином не сприяють її порівнянню з лексичними аспектами англійської мови, у якій подібні проблеми неможливі. Чи наближається англійська мова до китайської на лексичному рівні? – запитання риторичне.

Нарешті, ще одна суттєва проблема китайської мови, яка, напевно, найбільше віддаляє китайську мову від англійської у когнітивному сенсі, виявляється на рівні кореляції мови і мислення. Безумовно, під сучасну пору існує багато розвідок, у яких доводиться, як у повній відповідності з гіпотезою Сепіра – Ворфа (але за її відношенням до мов, що вже цілком сформувалися як системи, достатні

для успішної комунікації та збереження знань, а не до мов у стані початкового формування) не дуже розвинута на всіх рівнях китайська мова обмежує мислення китайців при висловленні ними думок. Але зараз варто звернути увагу на інше, більш конкретне, але не менш суттєве, чому в літературі, присвяченій китайській мові, на жаль, уваги не приділяють (винятком є наша розвідка, зміст якої розкриваємо нижче).

Добре відомо, що мова залежить від мислення. Згідно з нашою когнітивно-еволюційною теорією мови (Попов, 2023), якість мислення, що впливає на якість мови, у свою чергу залежить від якості сприйняття, яке може мати три ступені розвитку: сприйняття синкретичне, поверхневе й альтернативне. Найвищу якість ладу мислення – логіки забезпечує найвищий ступень сприйняття – сприйняття альтернативне, яке корелює з абстрактністю мислення. Судячи із того, що ми дізналися з різного роду китаїстичної наукової літератури та відкрили для себе, відпрацювавши сумарно сім років у Китаї, констатувати в китайців найвищу якість логіки, зумовлену альтернативністю сприйняття й супроводжувану абстрактністю мислення, підстави відсутні. Це доводиться не лише спостереженнями багатьох китаїстів (наприклад тим, що в дитячій китайській літературі відсутні узагальнені, родові позначення представників тваринного світу – є лише конкретні, тобто назви конкретних видів; достеменно відомо, відсутність родових слів – характерна риса первісних мов, бо для появи таких слів потрібна абстрактність мислення), а й нашими власними спостереженнями, зокрема тим емпірично достовірним фактом, що всі студенти-першокурсники китайських університетів у першому семестрі – незалежно від факультету й спеціальності, на які вони вступили, – обов'язково вивчають такий предмет, як вища математика, бо, на переконання китайської влади, вивчення цього предмета покращує логічність мислення. Таке рішення свідчить про те, що проблему з логічністю мислення китайців китайська влада цілком усвідомлює. Оскільки, як ми зазначили вище, загальновизнаним є те, що якість мислення впливає на якість мови, у китайській мові закономірно відбиваються показані вище особливості логічності мислення її носіїв.

Йдеться про такі дві логічні помилки, описані в підручниках з логіки, практичної стилістики та літературного редагування майже

в усьому світі (але не в Китаї), як поєднання в ролі однорідних членів речення слів, що позначають родо-видові та схрещувані поняття. Ці дві помилки в сучасній китайській мові вважаються її синтаксичними нормами (нормативними, наприклад, вважаються вживання поняттєво родо-видових позначень (健康且营养的饮食 *правильна і поживна їжа,* 行为与习惯 *поведінка і звички*) і поняттєво схрещуваних позначень (价值与资本 *цінність і капітал,* 战略和解决方案 *стратегії і рішення*), бо лад мислення – логіка носіїв китайської мови, як ми могли пересвідчитися на власному досвіді, логічну суперечність такого вживання не сприймає, як це, власне, відбувається в малих дітей та в первісних і давніх людей (докладніше про це див. Попов, 2024).

Чи наближається англійська мова до китайської в сенсі кореляції мови і мислення? – запитання риторичне.

Звісно, ми розуміємо, що показаний у статті поділ аналітичних мов на два різновиди – вищий (сучасний) і нижчий (первісний) – сподобається не всім традиційним мовознавцям. Незгодних із цим поділом ми відсилаємо до праць президента Міжнародного товариства походження мови Бернара Бічакджана, який вже багато років доводить, що порівнювати рівні розвитку мов не лише можливо, а й корисно для носіїв цих мов (адже такі носії мають право знати правду про стани своїх мов, як і про стани свого здоров'я, і це може навіть підсвідомо мотивувати їх до покращення станів своїх мов, як і до покращення станів свого здоров'я), бо в біології порівняння станів розвитку живих істот є цілком рутинною справою (так, ніхто не сперечається із тим, що стан теплокровності за своїми адаптивними характеристиками суттєво переважає попередній стан холоднокровності), а тому такі порівняння слід визнати цілком нормальними і для лінгвістики, де не варто, посилаючись на постколоніальну політкоректність, сперечатися із тим, що, приміром, стан номінативності за своїми адаптивними характеристиками суттєво переважає стан ергативності (див. про це, наприклад, Bichakjian, 1994, 2002). Маємо ще один аргумент на підтримку ідеї можливості й корисності зіставлення рівнів розвитку мов: якби всі мови в можливостях виражати думки були рівними, то в колишніх африканських, американських колоніях і в Австралії не відбувалося б викладання на мовах колишніх (як можна здогадатись, й досі ненависних) колонізаторів.

Висновки

Таким чином, у статті доведено, що китайська мова не може бути визнана аналітичною в тому ж сенсі, що мови англійська, французька та інші здебільшого західноєвропейські мови, оскільки ці мови мають аналітизм сучасний, а китайська мова, як і інші ізолятивні мови, має аналітизм первісний, який шлях до сучасного аналітизму не проходив. Цим поділом аналітизму на два різновиди доведено і некоректність показаного на початку статті переконання М. П. Кочергана про «зворотній шлях» китайської та (чомусь – див. вище) тибетської мов «від аналітизму до синтетизму». Шляхом порівневого зіставлення, яке емпірично достовірно продемонструвало вельми значні відмінності між номінативною англійською й ізолятивною китайською мовами на кожному із цих рівнів, у статті також доведена некоректність тези про стрімке структурне наближення англійської мови до ізолятивних мов. Перспектива дослідження вбачається у зіставних та описових дослідженнях інших мов, що постулюються лінгвістами як загалом аналітичні, але насправді суттєво розрізняються на всіх своїх рівнях як сучасні аналітичні та первісні аналітичні.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Кочерган**, М. П. (2001). *Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів*. К.: Видавничий центр «Академія». 2. **Кочерган**, М. П. (2010). *Загальне мовознавство: підручник*. 3-тє вид. К.: ВЦ «Академія». 3. **Попов**, С. (2023). Когнітивно-еволюційна теорія мови: обґрунтування. *Cognition, communication, discourse, 26*, 123–139. 4. **Попов**, С. Л. (2024). Поєднання як однорідних членів речення слів, що позначають родо-видові та схрещувані поняття, – синтаксичні норми сучасної китайської мови. *Лінгвістичні дослідження, 60*, 118–126. 5. **Bichakjian**, B. H. (1994). Language evolution: a Darwinian process. У *Origins of Semiosis: Sign Evolution in Nature and Culture*. (pp. 269–292). Berlin: Mouton de Gruyter. 6. **Bichakjian**, Bernard H. (2002). *Language in a Darwinian Perspective*. Frankfurt am Main: Peter Lang. 7. **Jespersen**, O. (1909–1949). *A Modern English Grammar on Historical Principles*. (Vol. 1–7). Copenhagen: Ejnar Munksgaard.

REFERENCES

1. **Kocherhan**, M. P. (2001). *Vstup do movoznavstva: Pidruchnyk dlia studentiv filolohichnykh spetsialnostei vyshchykh navchalnykh zakladiv [Introduction to Linguistics: A Textbook for Students of Philological Majors in Higher Education Institutions]*. K.: Vydavnychyi tsentr «Akademiia» [in Ukrainian]. 2. **Kocherhan**, M. P. (2010). *Zahalne movoznavstvo: pidruchnyk [General Linguistics: Textbook]*. 3-tie vyd. K.: VTs «Akademiia» [in Ukrainian]. 3. **Popov**, S. (2023). Kohnityvno-evoliutsiina teoriia movy: obgruntuvannia [Cognitive-evolutionary theory of language: justification]. *Cognition, communication, discourse, 26,* 123–139 [in Ukrainian]. 4. **Popov**, S. L. (2024). Poiednannia yak odnoridnykh

chleniv rechennia sliv, shcho poznachaiut rodo-vydovi ta skhreshchuvani poniattia, – syntaksychni normy suchasnoi kytaiskoi movy [Combination of Words Denoting Generic and Crossed Concepts as Homogeneous Members of a Sentence – Syntactic Norms in Modern Chinese Language]. *Linhvistychni doslidzhennia – Linguistic research, 60,* 118–126 [in Ukrainian]. 5. **Bichakjian**, B. H. (1994). Language evolution: a Darwinian process. In: *Origins of Semiosis: Sign Evolution in Nature and Culture*. (p. 269–292). Berlin: Mouton de Gruyter [in English]. 6. **Bichakjian**, Bernard H. (2002). *Language in a Darwinian Perspective*. Frankfurt am Main: Peter Lang [in English]. 7. **Jespersen**, O. (1909–1949). *A Modern English Grammar on Historical Principles*. (Vol. 1–7). Copenhagen: Ejnar Munksgaard [in English].

Попов Сергій Леонідович – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри загального та прикладного мовознавства, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна; пл. Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна.

E-mail: s.leon.popov@gmail.com

http://orcid.org/0000-0002-3257-6245

Popov, Serhii – Doctor of Philological Sciences, Professor, Professor of the Department of General and Applied Linguistics, V. N. Karazin Kharkiv National University; 4 Svobody sq., Kharkiv, 61022, Ukraine.

Дата першого надходження статті до видання – 20 січня 2026 р.
Дата прийняття статті до друку після рецензування – 25 лютого 2026 р.
Дата публікації статті у виданні – 25 квітня 2026 р.

CITATION

ДСТУ 8302:2015: Попов С. Л. Про незіставність аналітизму двох різновидів аналітичних мов: сучасного і первісного. *Лінгвістичні дослідження*: зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди / гол. ред. Н. В. Піддубна. Харків, 2026. Вип. 64. С. 47–59 DOI: https://doi.org/10.34142/23127546.2026.64.04

APA: Попов, С. Л. (2026). Про незіставність аналітизму двох різновидів аналітичних мов: сучасного і первісного. *Лінгвістичні дослідження, 64,* 47–59. DOI: https://doi.org/10.34142/23127546.2026.64.04